

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

Cilt/Volume: 4, Sayı/Issue: 4, Aralık/December 2020

Arife Ece EVİRGEN

Arş. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi
/ Türkiye

a.ecetombul@gazi.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-5211-8962>

**Balázs Danka. The ‘Pagan’ Oyuz-namä,
A Philological and Linguistic Analysis.
Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 2019.**

*Balázs Danka. The ‘Pagan’ Oyuz-namä, A Philological
and Linguistic Analysis. Harrassowitz Verlag, 2019.*

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 20.11.2020

Kabul Tarihi/Accepted: 08.12.2020

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2020

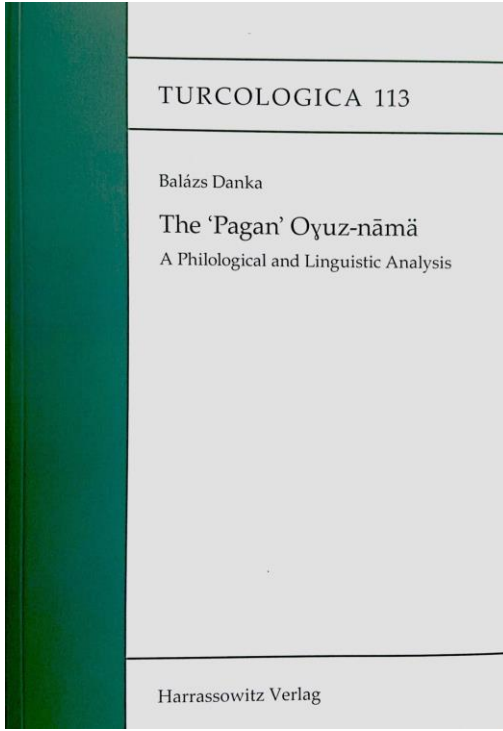
Atıf/Citation

Evirgen, Arife Ece (2020). Balázs Danka. The ‘Pagan’ Oyuz-namä, A Philological and Linguistic Analysis. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 2019., *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 4 (4), s. 1140-1144.

Evirgen, Arife Ece (2020) (2020). Balázs Danka. The ‘Pagan’ Oyuz-namä, A Philological and Linguistic Analysis. Harrassowitz Verlag, 2019., *Journal of Academic Language and Literature*, 4 (4), p. 1140-1144.

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Oğuz Kağan Destanı, eksiksiz bir metni henüz tespit edilmiş olmasa da Türk kültürü, tarihi ve edebiyatının önemli kaynaklarından birisidir. Reşideddin Oğuz-nâmesi olarak bilinen Câmi'ü't-Tevârih'teki ilgili bölümler başta olmak üzere, İslamiyet'in kabulünden sonra girilen kültür dairesi etrafında şekillenmiş Oğuz-nâmelerin yanında, şecere yazma geleneğiyle oluşturulmuş Oğuz-nâme niteliği taşıyan farklı eserler de mevcuttur. Uygur harfleriyle yazılan Oğuz Kağan destanı ise İslamiyet öncesi dönemin özelliklerini göstermesi bakımından diğerlerinden ayrılır.

Uygur harfli Oğuz Kağan destanının Balázs Danka tarafından hazırlanan yayını, 2019 yılında, *The 'Pagan' Oyuz-namä*, adıyla Harrassowitz Verlag tarafından basılmıştır. Eser, Danka'nın

András Róna-Tas danışmanlığında hazırladığı, 2016 yılında kabul edilen *The Pre-Islamic Oğuz-namä - A philological and linguistic analysis* adlı doktora tezinin kitaplaştırılmış şeklidir.

İçindekiler, kısaltmalar, teşekkür, bibliyografya ve ekler bölümleri haricinde toplam dokuz ana bölümden oluşan eserin *Giriş* bölümünde öncelikle Bibliothéque Nationale'de bulunan yazmanın özelliklerine değinilmiş, çalışmaya *Pagan Oğuz-nâme* adı verilmesinin nedenleri açıklanmıştır. Yazar; eserde İslamiyet öncesi motifler bulunması ve Uygur harfleriyle yazılan metinlerin Hristiyanlarca pagan yazısı olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu adlandırmanın tercih edildiğini belirtmiştir. *Giriş* bölümünde ayrıca eserle ilgili çalışmalara yer verilmiş; Radloff (1891), Rıza Nur (1928), Bang ve Arat (1936), Şçerbak (1959) ve son olarak Ağca'nın (2016) neşirlerinden bahsedilmiş, Oğuz-nâme ile ilgili önemli makaleler ve tezler kısaca ele alınmıştır. Yazar, Ağca'nın çalışması hariç önceki neşirlerin hiçbirinde eserin tam bir tıpkıbasımının yer almadığını ifade etmiş ve çalışmayı hangi noktalara dikkat ederek hazırladığını da bu bölümde izah etmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü olan *Paleografi* bölümünün ilk başlığında yazar, Uygur alfabesi üzerine yapılan önemli çalışmalardan bahsettikten sonra yazının çevrimiyle ilgili izlediği yöntemi açıklamıştır. Danka; her bir harfi başta, ortada, sonda ve varsa

tek başına yer aldığı şekillerinden hareketle değerlendirmiş; böylelikle hem metnin “tam bir transliterasyon”unu yapmayı hem de farklı metinlerin yazım özelliklerinin karşılaştırılmasıyla sonraki çalışmalarda müstensihlerin tespit edilmesine imkân tanımayı amaçlamıştır.

Üçüncü bölüm, *Metin Tespiti* olarak da ifade edilebilecek “Text Edition” adını taşımaktadır. Bu bölümde öncelikle ünlü ve ünsüzlerin transkripsiyonuna ilişkin ayrıntılı bir açıklama yapılmış ve kullanılan transkripsiyon işaretleri tablo ile sunulmuştur.

Table 3.3. The transcription of the consonants in PON

Position Letter ↓	Initial	Internal	Final
	<i>b</i>	<i>b, p, β</i>	<i>b, p, β</i>
<d>	<i>t, d</i>	<i>t, δ, d, D</i>	<i>t, δ</i>
<q>, <ġ>	<i>q</i>	<i>q, ʔ, ġ, Ġ</i>	<i>q, ʔ, ʕ</i>
<k>, <K>	<i>k</i>	<i>k, g, G</i>	<i>k, g</i>
<ç>	<i>č, ĵ, t^h</i>	<i>č, ĵ</i>	<i>č</i>
<s>, <S>	<i>s, š</i>	<i>s, z</i>	–
<š>	<i>š</i>	<i>š</i>	<i>š</i>
<-z>	–	–	<i>s, z</i>
<l>	<i>l</i>	<i>l</i>	<i>l</i>
<r>	<i>r</i>	<i>r</i>	<i>r</i>
<m>	<i>m</i>	<i>m</i>	<i>m</i>
<n>, <n̄>	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n</i>
<nk>	–	<i>ŋ</i>	<i>ŋ</i>
<y>	<i>y</i>	<i>y</i>	<i>y</i>
<w>	–	<i>w</i>	<i>w</i>

Resim 1: Oğuz-nâme’deki ünsüzlerin transkripsiyonu (Danka, 2019: 50).

Daha sonra metnin tıpkıbasımı her bir sayfada ayrı ayrı verilmiştir. Sol yapıda tıpkıbasım, sağda ise transliterasyon, transkripsiyon ve İngilizce çeviri yer almaktadır. Ayrıca; Radloff (1891), Rıza Nur (1928), Bang ve Arat (1936) ile Şerbak’ın (1959) yayınlarındaki okuma farklılıkları da dipnotlarda belirtilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünü *Notlar* oluşturmaktadır. Bu bölümde yazım ya da anlam yönünden tartışmalı yaklaşık 60 ifade ele alınarak değerlendirilmiştir.

Beşinci bölüm *Yazıma Dayalı Fonolojik ve Fonetik Özellikler* başlığını taşımaktadır. Öncelikle, metindeki grafemlerin ses yapısını nasıl yansıttığıyla ilgili genel bir değerlendirmede bulunulmuş, ünlülerin özellikleri gerekli görülen noktalarda Eski Türkçe ile karşılaştırılarak verilmiştir.

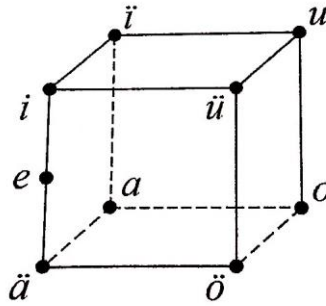

Figure 5.2. The EOT vowel system

Resim 2: Eski Türkçenin ünlü sistemi (Danka, 2019: 156).

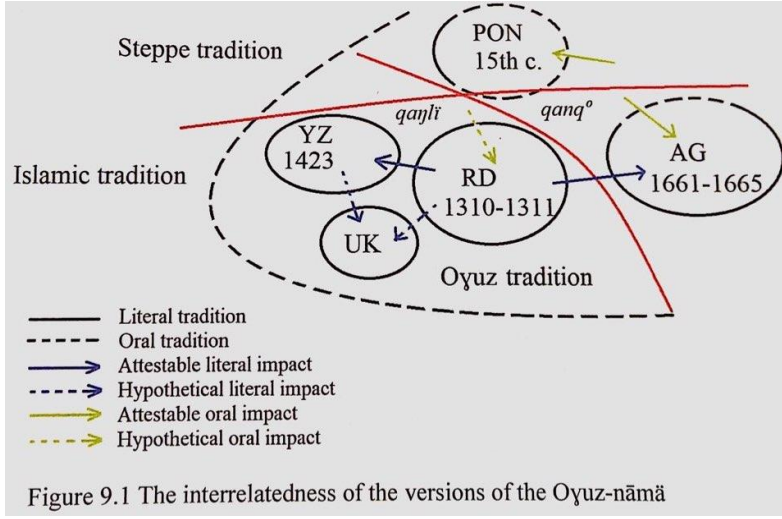
Beşinci bölümde daha sonra, metinden örneklerle Oğuz-nâme'nin ses özellikleri açıklanmıştır. Tespit edilen özelliğin niteliğine göre yer yer Eski Türkçe ve çağdaş Türk lehçeleriyle karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu değerlendirmelere dayanarak Danka, eserin Uygur alfabesiyle yazılmış olsa da bir Orta Türkçe metni olduğunu belirtmiştir.

Kitabın *Söz Yapımı* başlıklı altıncı bölümünde yapım ekleri, birleşik isimler ve birleşik fiiller değerlendirilerek Oğuz-nâme'nin grameri oluşturulmaya çalışılmıştır. Yazar, bölümün başında metnin sınırlı veri sunması nedeniyle kapsamlı bir gramerini çıkarmanın pek mümkün olmadığını belirtse de oldukça geniş bir değerlendirme yapmıştır.

Morfosentaks ve Çekim Ekleri başlıklı yedinci bölümde, öncelikle sayılar ve çokluk belirten *köp*, *kamag* gibi sözcükler ele alınmıştır. Daha sonra sırasıyla isimler, zamirler, sıfatlar, ana yardımcı fiil, edatlar ve fiil çekimi konuları incelenmiştir.

Sekizinci bölümde *Farklı Oğuz-nâme Varyantlarının Birbiriyle İlişkisi* başlığında; Yazıcıoğlu Ali'nin *Tevârîh-i Âl-i Selçuk*, Ebûlgazi Bahadır Han'ın *Şecere-i Terâkime* ve *Şecere-i Türk* eserleri ile Reşideddin Oğuz-nâmesi ve Uzunköprü varyantları Uygur harfli metin esas alınarak karşılaştırılmıştır. Uygur harfli metinde yer almayan motifler kapsam dışı tutulmuştur.

Sonuç bölümünde yazar, kendi çalışmasını önceki yayınlardan ayıran özellikleri belirtmiştir. Danka'ya göre metnin tercümesi ile tartışmalı hususlarının bir arada verilmesi okuyucu için kafa karıştırıcı bir durumdur. Bu nedenle her bir problem, kendi içerisinde sınıflandırılarak ayrı ayrı başlıklar altında, bütüncül bir bakış açısıyla ele alınarak değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde dikkat çeken hususlardan biri eserin eski bir yazmanın kopyası olamayacağı görüşüdür. Bir diğeri ise bu görüşle bağlantılı olarak Oğuz-nâme varyantlarının birbiriyle ilişkisinin şematik olarak gösterilmesidir.

Resim 3: Oğuz-nâme varyantlarının birbiriyle ilişkisi (Danka, 2019: 281).

Eserin sonunda geniş bir *bibliyografya* ile *ekler* bölümü yer almaktadır. Ek-1 *Sözlük* olarak adlandırılmasına rağmen sözcüklerin geçtiği yerlerin gösterilmesiyle dizin niteliği de taşımaktadır. Ek-2 ise ek dizindir, isim ve fil türeten ekler ayrı başlıklar altında verilmiştir.

Uygur harfli Oğuz Kağan destanını çok çeşitli yönleriyle ele alan bu yeni yayın için yazarı kutluyor, eserin Türkoloji alanına faydalı olmasını temenni ediyoruz. Son söz olarak, eserin tarafımıza ulaşmasını sağlayan yazara ve yayınevine ayrı ayrı teşekkürlerimizi sunmayı borç biliriz.